

Tamera Alexander

Dat beloof ik

Roman

 Uitgeverij Van Wijnen - Franeker

© 2019 Tamera Alexander

Oorspronkelijke titel *With This Pledge – The Carnton Novels*

Uitgegeven met toestemming van de oorspronkelijke uitgever: Thomas Nelson, een divisie van HarperCollins Christian Publishing Incl., USA

© 2019 Nederlandse editie Uitgeverij Van Wijnen, Postbus 172, 8800 AD Franeker

Vertaling Margriet Visser-Slofstra

Omslagontwerp James W. Hall, omslagfotografie Steve Gardner, Shutterstock, iStock

Omslagbelettering Garage-bno, Kampen

www.uitgeverijvanwijnen.nl

ISBN 9789051945744 / NUR 302

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever

*Ter nagedachtenis aan alle gesneuvelden
bij de Slag bij Franklin,
en aan allen die de gewonden hebben verzorgd
of hen hebben begeleid naar hun Vaderhuis.*

Liggend op mijn bed denk ik aan u,
wakend in de nacht prevel ik uw naam.
U bent altijd mijn hulp geweest,
ik juichte in de schaduw van uw vleugels.
Ik ben aan u gehecht, met heel mijn ziel,
uw rechterhand houdt mij vast.
Psalm 63:7-9

Besef dus goed: alleen de HEER, uw God, is God en hij houdt
woord; hij komt zijn beloften na en is trouw aan ieder die
hem liefheeft en die doet wat hij gebiedt, tot in het duizendste
geslacht.
Deuteronomium 7:9

Beste lezers,

De reis die u gaat ondernemen is in sterke mate ontleend aan de geschiedenisboeken en aan het leven van de mensen die de gebeurtenissen in deze roman aan den lijve hebben ondergaan. Het is mij een grote eer dat ik hierover mag schrijven. Die eer gaat echter gepaard met een zware verantwoordelijkheid om die gebeurtenissen juist over te brengen. Het verhaal vertelt over het gebeurde op de avond van 30 november 1864, op Carnton in Franklin, Tennessee, na de tragische vijf uur durende Slag bij Franklin, waarbij bijna tienduizend soldaten werden gedood, gewond of gevangengenomen, en over hoe de mensen op Carnton omgingen met de naweeën ervan.

Ik heb deze roman geschreven, de geschiedenis zorgvuldig in acht nemend – met vaak onrustbarende beschrijvingen van de strijd – met een groot verlangen om een overtuigend hoopvol verhaal te vertellen. Want datervaarde ik tijdens het lezen over deze gebeurtenissen telkens weer: hoop. Ik heb letterlijk duizenden bladzijden historische en persoonlijke verslagen gelezen waardoor wij niet anders dan ontzag en bewondering kunnen hebben voor de moed en de kracht van al deze mannen en vrouwen.

Mijn dank gaat uit naar de staf op Carnton die mij toegang heeft verschaft tot hun uitgebreide historische materiaal, met een speciaal woord van dank voor Joanna Stephens en Elizabeth Trescott voor het geduldig beantwoorden van talloze vragen. Ook spreek ik mijn dank uit aan David Doty, de achter-achter-achter-achterkleinzoon van kapitein Roland Ward Jones, de laatste gewonde geconfedereerde soldaat die na zijn herstel Carnton verliet – en een van de hoofdpersonages in deze roman – voor het delen van de persoonlijke geschiedenis van zijn familie, waaronder de liefdesbrieven tussen Roland en Lizzie. Deze roman is des te rijker dankzij onze te-

lefoongesprekken en e-mails, David, en dankzij de vele foto's die je hebt gedeeld. *Dank je wel.*

Als laatste dank aan u, beste lezers, voor de tijd die u mij toevertrouwt. Een geschenk dat ik koester en nooit vanzelfsprekend vind. Ik hoop dat onze wegen elkaar op een dag op Carn-ton kruisen. Wanneer u dan de gewijde grond van het slagveld betreedt, en de kamers en gangen van Carnton bezoekt en de plankenvloer bekijkt die – anderhalve eeuw later – nog steeds de bloedvlekken van die noodlottige novemberavond draagt, vertrouw ik erop dat u, net als ik, meer waardering krijgt voor de offers van al die mannen en vrouwen daar – die grotendeels onbekend zullen blijven voor ons.

Maar een aantal ervan kennen we wel. Dit is hun verhaal.

Met uitzicht op de eeuwigheid,

Tamera

1

30 november 1864
Carnton
Franklin, Tennessee
30 kilometer ten zuiden van Nashville

‘En dit, kinderen, is een tekening van de Grote Piramide van Gizeh in Egypte. Dat ligt een heel eind bij Franklin, Tennessee, vandaan.’ Lizzie zag hoe gefascineerd Hattie en Sallie, het nichtje uit Nashville dat op bezoek was, keken. De zevenjarige Winder staarde echter nors naar buiten.

Lizzie liet haar stem dalen. ‘In deze piramide liggen een machtige Egyptische farao, of koning, en zijn koningin begraven. En er zijn allemaal geheime kamers.’

Winder keek ineens om. ‘Geheime kamers?’

Ze knikte. ‘Archeologen hebben onlangs in het bovenste deel van de piramide een aantal nieuwe kamers ontdekt. Die zijn eeuwenlang verborgen geweest. Kijk naar deze tekening ...’

Terwijl ze verderging, wierp ze een blik op de klok op de zijtafel. Tempy kon elk moment het tussendoortje voor de kinderen komen brengen. De gordijnen van de opengeschoven raamdeur naar het balkon bewogen in een briesje dat haast zomers aanvoelde. De zon en de warmte wenkten hen naar buiten. Misschien maakte ze gebruik van het prachtige weer door de lessen ’s middags voort te zetten onder de oranjeappel voor het huis. Na al die weken regen en kou was het milde weer een welkome verandering. Vooral zo aan het einde van november.

Even later hoorde ze Tempy’s voetstappen op de trap. ‘Dank dat jullie zo goed hebben opgelet, kinderen. En voor jullie goede vragen, meisjes. Tijd om iets te eten!’

Tempy klopte twee keer aan, waarna ze binnenkwam. ‘Goedemorgen, kinderen!’

Winder sprong van zijn stoel. ‘Wat krijgen we voor lekkers vandaag, Tempy?’

Lizzie schraapte haar keel en keek hem veelzeggend aan.

‘Ik bedoel ... Dank je wel, Tempy, wat je ook voor ons hebt gemaakt,’ verbeterde hij zichzelf, terwijl hij zich nog steeds uitrekte om te kijken wat er op het blad lag.

Met een knipoog zijn kant op zette Tempy het blad op tafel. ‘Vanmorgen heb ik kaneelbroodjes voor jullie gemaakt, jon-geheer Winder. Je mag er één pakken. En neem ook een glas melk.’ Ze knikte ook de meisjes toe, waarna de kinderen hun eten pakten en snel het balkon opzochten dat op de voortuin uitkeek. ‘Miss Clouston, ik heb er ook één voor u meegenomen.’

Lizzie nam het broodje aan en nam een hap, om vervolgens te zuchten en haar ogen dicht te knijpen. Het brood, dat zo uit de oven kwam, smolt bijna in haar mond. Het romige glazuur op het broodje was één en al suikerige heerlijkheid. ‘O, Tempy, ze zijn nog lekkerder dan anders. Dank je wel.’

‘Graag gedaan, miss.’ Hoofdschuddend keek Tempy naar de wereldbol op tafel. ‘Kijk toch eens naar al die plaatsen. Moeilijk te geloven dat dit alles zich daarbuiten ergens bevindt.’

Lizzie hoorde een verlangende toon in de stem van de vrouw. Ze had Tempy eerder naar de wereldbol zien kijken, zonder er iets over te zeggen. Voorzichtig voor het geval er glazuur op haar vingers zat, draaide Lizzie de wereldbol naar Noord-Amerika, om vervolgens Tennessee aan te wijzen. ‘Hier zijn wij nu. En daar’ – ze draaide de bol weer en wees de noordoostelijke hoek van Afrika aan – ‘bevinden zich de piramides.’ Lizzie hield de afbeelding omhoog en gaf een korte versie van de les die ze de kinderen had gegeven. ‘Die liggen in een land genaamd Egypte.’

Tempy nam haar op. ‘U zegt dat een of andere koning daarin begraven ligt?’

Lizzie knikte. ‘Samen met zijn koningin.’

‘Mmmmm ... op deze bol is het niet te zien, maar het kost ons vast heel wat tijd om er te komen.’

‘Ja, dat klopt. We moeten er zelfs een oceaan voor oversteken.’ Lizzie trok een onzichtbare lijn van Tennessee over de Atlantische Oceaan naar het gebied waar Gizeh lag.

Tempy schudde haar hoofd. ‘Zo veel wereld door de goede Heer geschapen. Ik vraag me af hoe Hij dit alles heeft bedacht.’

Lizzie bewoog haar vinger iets naar rechts, in de wetenschap dat Tempy dit zou waarderen. ‘Zie je dit stukje land hier?’

Tempy kneep haar ogen halfdicht. ‘Ja, miss. Maar net.’

‘Dat is Palestina. Het deel van de wereld waar de Heer is geboren en waar Hij tijdens zijn leven op aarde heeft gewoond.’

‘Pa-les-ti-na,’ herhaalde Tempy langzaam. Ze zei het nog twee keer alsof ze het woord op haar lippen wilde voelen. ‘Mij is verteld dat hij uit het dorpje Bethlehem kwam.’

Lizzie knikte. ‘Je hebt gelijk. Bethlehem ligt in dat gebied.’

Tempy bleef een tijdlang naar dat plekje op de wereldbol kijken, om vervolgens haar jichtige vinger er vol verwondering overheen te laten glijden. Lizzie’s geweten speelde ineens op, niet voor het eerst overigens.

Tempy had haar verteld dat ze zo ongeveer haar hele leven op Carnton had gewoond, waar ze al die tijd voor de familie McGavock had gekookt. Lizzie had Tempy vaak naar haar leven hier willen vragen. Naar de oorlog. En naar wat het betekende om hier als enige slavin te zijn gebleven nadat kolonel McGavock drie jaar geleden de andere drieënveertig slaven had weggestuurd, ver buiten het bereik van het federale leger dat hen zou hebben willen vrijmaken.

Ze was ervan overtuigd dat Tempy de kans om het alfabet te leren zou aangrijpen, maar het was bij wet verboden om slaven te leren lezen en schrijven. Hier in het zuiden in ieder geval. De Emancipatieproclamatie, bijna twee jaar geleden door president Lincoln uitgevaardigd, had op dit gebied weinig verschil gemaakt. Lizzie had het daarom nooit aangeboden. En in de acht jaar dat zij op Carnton had gewoond en gewerkt, had ze Tempy nooit deelgenoot gemaakt van haar mening over de slavernij. De moed daarvoor had haar ontbroken. Slavernij was immers iets waarover een ‘keurig opgevoede’ vrouw niet sprak. En al helemaal niet met een slavin.

En wat zou ze hebben bereikt met het uitspreken van haar af-

wijkende mening? Niets. Lizzie hield een zucht binnen. Ze was een gouvernante, geen landeigenaar. Ze kon niet stemmen. Ze voerde geen eigen huishouding – nog niet tenminste. Ze had geen stem. En het uitspreken van haar mening zou alleen maar een wig drijven tussen haar en de familie McGavock, terwijl ze de relatie met de familie koesterde. Zich openlijk uitspreken zou haar weleens haar baan kunnen kosten, en dat kon ze zich eigenlijk niet veroorloven, vooral niet nu er een oorlog gaande was. Toch voelde ze zich beschaamd, zelfs nu ze haar motieven overdacht.

Soms vroeg ze zich af of ze jaren geleden, toen ze er voor het eerst over had nagedacht, toch niet naar het noorden had moeten gaan. Ze had ongetwijfeld bij een gezin in Boston of Philadelphia een positie kunnen vinden. Maar ze had dan alles wat haar vertrouwd was, haar familie, haar vrienden, moeten achterlaten. Daarom was ze gebleven en had ze geprobeerd niet stil te staan bij wat ze niet kon veranderen.

‘Leert u de kinderen over al die plaatsen, miss?’ Tempy wierp een blik op de wereldbol.

‘Dat probeer ik. Hoewel het op zo’n mooie dag als vandaag lastig is om hun aandacht vast te houden.’

‘Dagen als deze hebben we niet vaak, zeker niet rond deze tijd van het jaar.’

Lizzie bette haar mondhoeken om te voorkomen dat er glazuur zou achterblijven. Daarna liet ze haar stem dalen, omdat de raamdeur nog wijd openstond. ‘Ik denk erover de les naar buiten te verplaatsen om een tijdje van de zon te genieten.’

‘Als u wilt, miss, kan ik een picknicklunch maken zodat u buiten kunt eten.’

Lizzie knikte instemmend. ‘Wat een geweldig idee! Dat kan ik mooi als lokkertje gebruiken om ze tot die tijd goed op te laten letten.’

De belofte werkte geweldig. Na een heerlijke lunch hielpen de kinderen zonder morren de picknickspullen op te ruimen. Winder had nog wat aansporing nodig, maar dat paste bij zijn eigenzinnige karakter. Toch hielp hij goed toen hem dat werd gevraagd. Lizzie zat naast Sallie op de deken te kijken hoe Winder en Hattie elkaar in de schaduw van de oranjeap-

pel achternazaten. De genegenheid voor hen die haar ineens overviel, benam haar bijna de adem. Ze had Hattie leren kennen vlak voor haar tweede verjaardag. En Winder kende ze al vanaf zijn geboorte. Ze hield van hen alsof het haar eigen kinderen waren.

Het warme gevoel binnen in haar zwakte iets af. Op een dag, als de Heere dat wilde, zouden Towny en zij zelf kinderen hebben. De gedachte aan Towny ging gepaard met een licht schuldgevoel. Maar net als anders probeerde Lizzie dat gevoel weg te duwen. Vrouwen trouwden immers om allerlei redenen – geld, aanzien, maatschappelijke positie, zekerheid. Was het dan echt zo slecht om te trouwen in de hoop kinderen te krijgen?

Ze bestudeerde de kale ringvinger aan haar linkerhand en dacht aan wat Towny een maand geleden had geschreven. Bij hun volgende ontmoeting, had hij geschreven, wilde hij haar iets bijzonders geven. Ze vroeg zich af of het de ring van zijn moeder was. Omdat ze zijn moeder, Marlene, had gekend, vond Lizzie dat een hartverwarmende gedachte. Maar juist omdat ze Towny's ouders had gekend en ze een nauwe band met elkaar hadden gehad, hoopte ze maar dat ze, *als* Towny haar inderdaad die ring wilde geven, de ring waard zou blijken te zijn.

Het zou heerlijk zijn hem na al die maanden weer te zien. Zou hij veel veranderd zijn? Zou hij haar veranderd vinden? Zou zijn intentie om met haar te trouwen afgenomen zijn? Had hij dezelfde vragen over hun toekomst als zij? Een warme bries deed de bladeren boven haar hoofd ritselen. Lizzie bekeek het horloge dat met een kettinkje aan haar bloes vastzat. Het was later dan ze had gedacht. Ze spoorde de kinderen aan het klaslokaal weer op te zoeken en wilde net de deur achter zich sluiten toen Tempy haar aandacht trok.

‘Er is een brief voor u gekomen, miss. Van uw luitenant Townsend.’ Tempy reikte haar de brief aan. ‘Ik hoop dat hij het goed maakt. Het is zo’n goede man.’

Uw luitenant Townsend. Zo was Tempy Towny in de afgelopen maanden gaan noemen, maar het klonk Lizzie nog steeds vreemd in de oren. ‘Dank voor het brengen van de brief. En

inderdaad, het is een goede man.’ Ze bekeek de gestempelde datum op de envelop. Slechts een week geleden. De post was snel deze keer. Ze vroeg zich af waar hij was.

‘Hij zal een goede echtgenoot worden, miss.’

‘Ja. Ja, dat zal zeker het geval zijn,’ antwoordde Lizzie. Ze had dat ook al heel vaak tegen zichzelf gezegd.

Tempy hield haar hoofd schuin en bestudeerde haar zoals ze wel vaker deed. Op een manier die Lizzie zich altijd deed afvragen of de vrouw werkelijk elke gedachte in haar hoofd kon lezen. En, sterker nog, of Tempy zich soms afvroeg of Lizzie haar eigen gedachten wel goed genoeg kende.

‘Nou, geniet van uw brief.’ Tempy neeg haar hoofd en liep weg.

Lizzie deed de deur dicht en legde de envelop op de tafelrand. Die zou moeten wachten. Het eerste uur vloog voorbij. Ze namen de grammaticalesen door en begonnen aan de schrijfoefeningen. Hattie en Sallie hadden beiden een prachtig handschrift. Maar Winders schuinschrift leek meer op een hansenpoot. Lizzie zat naast hem terwijl hij nauwgezet elke letter oefende. Daarna fluisterde ze: ‘Goed gedaan,’ en woelde door zijn haar. Ze hield wel van een uitdaging. Vervolgens gingen ze rekenen. Lizzie schreef optelsommen op een lei en elk kind loste er om de beurt twee of drie op. Rekenen was Winders lievelingsvak en tot grote vreugde van Lizzie was hij er erg goed in. Uiteindelijk zette ze hen zelf aan het werk en pakte ze Towny’s brief.

Ze maakte de envelop open. Maar één velletje. Haar blik gleed over het papier en ze sperde haar ogen wijd open. Het was een korte, maar openhartige brief. Hij had er geen doekjes om gewonden. Lizzie’s gezicht begon ervan te gloeien.

Liefste Lizzie Beth,

Ik tel de dagen tot ik je weer zie en hoop oprecht dat ik niet lang meer hoef te tellen. De afgelopen dagen heb ik over jou gedroomd en de dromen zijn zo realistisch dat ik je bijna naast mij kan voelen. De woorden dat ik je graag tot mijn vrouw wil maken, zijn slechts een mager aftreksel van mijn intense genegenheid. Ze

hebben iets weg van de uitspraak dat de zomer in Tennessee ietwat warm kan zijn. Ook al weten wij hoe warm die zomers kunnen zijn, toch stellen ze niets voor vergeleken met het vuur dat binnen in mij voor jou brandt, een vuur dat met de dag feller lijkt te worden.

Lizzie keek op om te kijken of de kinderen naar haar keken. Toen besepte ze wat een dwaasheid dat was. Alsof ze door haar de brief te zien lezen iets over de inhoud te weten konden komen. Ze betastte de hoge kraag van haar bloes en las verder.

Tucker's Brigade heeft opdracht gekregen verder zuidwaarts te trekken, maar ik bid dat we spoedig terugkeren naar Franklin. Hopelijk tegen de lente. Ik wil graag zo snel mogelijk met je trouwen, Lizzie. Dat is mijn wens en ik hoop dat jij dat ook graag wil. Mijn verontschuldigingen voor de korte brief, maar ik moet die voor ons vertrek nog snel zien te posten. Doe de familie McGavock en hun kinderen de hartelijke groeten. Wanneer je mijn vader ziet, wil je dan zeggen dat zijn zoon het goed maakt, vecht voor het land dat hem dierbaar is, maar dat hij zijn thuis en alle schatten daar mist. Vooral jou, mijn allerliefste Lizzie.

Je zeer toegenegen,
Towny

De vraag of hij mogelijk van gedachten was veranderd over hun aanstaande huwelijk was volkomen weggevaagd. Opnieuw was Towny erin geslaagd haar te verrassen. Ze had hem in januari voor het laatst gezien, toen hij haar ten huwelijk had gevraagd. Het was zacht uitgedrukt om te zeggen dat ze toen verbaasd was geweest. Het ene moment liepen ze na een bezoek aan haar familie de stad uit – pratend over de oorlog en hoe het hem was gelukt een kort verlof te krijgen – en het volgende moment had hij zich omgedraaid en haar handen gepakt.

‘Ik weet dat dit onverwacht lijkt, Lizzie, maar ik heb er al een tijd over nagedacht. Ik denk dat ik al van je houd sinds die

keer dat ik je in de winkel zag. Jij met je bruine vlechten en met een pepermuntstaafje in je mond. Je keek me nauwelijks aan, tot ik een koprol in de lucht maakte.' Dankzij zijn guitige grijns zag hij er jong uit. 'Als man en vrouw krijgen we het samen vast en zeker goed. We kennen elkaar al op ons best en ons slechtst, en dat geeft ons een grote voorsprong op de meeste echtparen. Zou je alsjeblieft mijn vrouw willen worden? Zou je er in ieder geval over na willen denken?'

Daar had ze in toegestemd. Vervolgens had ze haar moeder om raad gevraagd, om erachter te komen dat Towny haar vader al om haar hand had gevraagd, waar hij volmondig ja op had gezegd. Haar ouders waren buiten zinnen van vreugde. Nuchter bekeken wist ze dat Towny gelijk had. Ze kenden elkaar inderdaad al heel goed. En ze waren allebei achtentwintig. Ze had allang getrouwd moeten zijn. Niemand had nog om haar hand gevraagd en ze had geen reden om te denken dat daar verandering in zou komen, vooral niet nu de oorlog het leven van zo veel mannen kostte.

Maar de ware reden waarom ze met Towny wilde trouwen – de reden die ze hem niet had verteld – bezorgde haar diep vanbinnen een akelig gevoel. Ze wilde graag kinderen krijgen en de tijd waarin dat kon, werd steeds korter. Ze liet een hand over haar buik glijden. Hattie en Winder waren over een aantal jaren volwassen. Dan zou zij naar een ander gezin moeten verhuizen om andermans kinderen op te voeden. Zo niet, dan zou ze haar ouders tot last worden. Daarom ... had ze ja gezegd.

En ze was daadwerkelijk gek op Towny. Ze kon eerlijk zeggen dat ze van hem hield. Misschien niet op de manier waarop ze had gedacht een man te zullen liefhebben. Maar vriendschap kon zich ontwikkelen tot liefde. Dat had ze tenminste horen zeggen. En zij en Blake Rupert Townsend – of Towny, de bijnaam die ze hem al snel had gegeven – waren van jongs af aan elkaars beste vrienden geweest. Ze had dus ja tegen hem gezegd. Towny zou een goede echtgenoot zijn. Zo dacht ze er al jaren over. Ze had zichzelf alleen nooit voorgesteld dat hij haar man zou worden.

Lizzie vouwde de brief dubbel en legde die weg. Daarna keek ze hoe laat het was. Ze zou de kinderen nog een minuut

of tien geven om hun taak af te ronden. Ondertussen zou ze de roman ophalen die ze in Winders slaapkamer, verderop in de gang, had laten liggen. Ze was van plan hun er voor het slapengaan uit voor te lezen. Ze had het boek speciaal voor deze tijd van het jaar bewaard.

‘Miss Clouston,’ zei Sallie voor Lizzie de deur dicht kon doen.

‘Zeg het eens, meiske?’

‘Kunt u me nog even met deze som helpen?’ Het meisje wees naar haar lei.

‘*Zou* u me kunnen helpen,’ verbeterde Lizzie rustig. ‘En ja, ik wil je met alle liefde helpen. Maar ik wil graag dat je het eerst zelf probeert. Ik help je als je een foutje maakt. En maak de som gerust hardop, als je dat gemakkelijker vindt.’

Ze streek over Sallie’s lange, blonde haar en knikte haar bevestigend toe, waarna ze aan het even lange haar van Clara trok, de porseleinen pop die het kind overal mee naartoe nam. Sallie grinnikte en ging zacht fluisterend aan de slag. Na een recente concentratie van federale troepen in Nashville hadden Sallie’s ouders de familie McGavock gevraagd of ze Sallie een paar dagen naar Carnton mochten brengen om haar op afstand van de oorlog te houden. En aangezien Hattie en Sallie het goed met elkaar konden vinden, genoten ze van hun tijd samen.

Sallie slaagde erin de som op te lossen en keek op.

‘Goed gedaan!’ fluisterde Lizzie, waarop de ogen van het meisje straalden. ‘Door het hardop te doen is het je gelukt de som helemaal alleen te maken. Probeer de rest ook maar. Ik ben zo weer terug.’

Lizzie deed de deur dicht. Ze wachtte een paar seconden om te horen of Winder begon te kletsen, zoals soms gebeurde wanneer ze de kamer verliet. Maar het bleef gelukkig stil, constateerde ze dankbaar. Dagen als deze, daar leefden gouvernantes voor.

Ze liep naar Winders kamer aan de andere kant van de gang, maar herinnerde zich ineens dat de bij de picknick gebruikte deken nog in de portiek lag. Die kon ze beter eerst pakken. Ze nam de trap naar de benedenverdieping en hoorde de klok in

de salon slaan. Twee uur. Misschien konden ze vandaag iets eerder stoppen om een wandeling naar de Saw Mill Creek te maken, of naar de kruidenier in de stad te lopen voor een snoepje van een cent. In dat geval konden ze ook bij haar ouders langsgaan, en ...

De voordeur zwaaide open. Lizzie bleef abrupt staan, terwijl haar hart een slag oversloeg. Er liep een soldaat naar binnen. Een generaal, meende ze, gezien zijn uniform. Zonder halt te houden keek hij naar de trap en beende die kant op.

‘Kan ik u misschien ergens mee van dienst zijn, generaal?’ Ze herkende hem niet, toch kwam hij haar op de een of andere manier bekend voor.

Zonder iets te zeggen, zonder haar een blik waardig te keuren, nam hij de trap. Lizzie wierp een blik in de zijkamers, op zoek naar kolonel of mevrouw McGavock, maar zag niemand. Daarom volgde ze de man naar boven, waar hij slechts een seconde aarzelde voor hij de logeerkamer binnenliep en door de openstaande raamdeur het balkon betrad dat het hele huis omspande. Hij liep tot aan de noordwestelijke hoek van het balkon, bleef daar staan en keek uit over het veld.

Lizzie bleef in het slaapvertrek staan, niet goed wetend wat te doen. Haar grootste zorg was de veiligheid van de kinderen – maar het was duidelijk dat zij op dit moment geen risico liepen. Maar wat bezielde de man om zomaar zonder toestemming het huis binnen te lopen? Zelfs zonder te groeten? Misschien kende hij kolonel en mevrouw McGavock, maar dan nog ... je fatsoenlijk gedragen bleef belangrijk.

De seconden tikten weg. Uiteindelijk liep ze tot aan het raam om naar buiten te kijken. Ze wilde zien waar hij naar stond te kijken. Meteen sloeg haar hart op hol.

Op ruim een kilometer afstand verzamelden zich heel wat federale troepen rondom het huis van de familie Carter. *Duizenden* manschappen. Nog nooit had ze zo veel soldaten bijeen gezien. Ze betrad het balkon om meer te kunnen zien. Eerder die morgen hadden mevrouw McGavock en zij enkele honderdtallen unionisten richting Columbia Pike zien trekken. Dat was niet ongebruikelijk, aangezien het Amerikaanse leger de stad Franklin de afgelopen drie jaar van tijd tot tijd bezet

had. Ook Nashville hadden ze bezet, vrijwel sinds het begin van de oorlog. Zowel Carrie McGavock als zij had aangenomen dat de soldaten daarnaartoe op weg waren geweest. En anders naar het nabijgelegen Fort Granger, een federale voorpost zo'n drie kilometer verderop. Maar wat Lizzie nu zag ...

Waarom zo veel soldaten? En wat waren ze aan het doen? Het leek wel alsof ze versterkingen aan het opbouwen waren. In de vorm van een halvemaan ten zuiden van het huis van de familie Carter. Ze hoopte maar dat Fountain Carter en zijn gezin het goed maakten. In het zonlicht zag ze iets glimmen. Ze deed een paar passen naar voren, maar bleef toen staan. Zelfs zonder verreijker kon ze zien dat er talloze kanonnen langs de heuveltop stonden opgesteld.

De generaal draaide zich plotseling om. Met een strak gezicht liep hij weg. Lizzie volgde hem naar beneden, waar hij door de voordeur naar buiten verdween, het bordes afliep en een hengst besteeg. Ze bleef in de deuropening staan en keek hem na terwijl hij dwars door de velden zuidwaarts reed.

'Was dat een soldaat?' hoorde ze achter zich. Toen ze zich omdraaide, stond Tempy met het picknickkleed in haar armen.

'Ja. Maar ik weet niet wie het was. Hij heeft me zijn naam niet verteld. Hij liep zomaar naar binnen, zonder te kloppen!'

Er klonken voetstappen. Kolonel McGavock kwam tevoorschijn uit zijn kantoor.

'Wat deed generaal Forrest hier?' vroeg hij.

'Generaal Nathan Bedford Forrest?' antwoordde Lizzie.

Na zijn knikje keek ze nogmaals naar buiten. Geen wonder dat de man haar bekend was voorgekomen. Ze had zijn gelijkennis immers heel wat keren in de krant gezien. 'Dat weet ik niet, kolonel. Hij liep naar binnen, ging naar boven, keek vanaf het balkon naar buiten en liep vervolgens weer naar beneden het huis uit. Zonder ook maar één woord te zeggen. Maar ik weet wel waar hij naar keek. De federale troepen verzamelen zich rond het huis van de familie Carter. In veel grotere aantallen dan mevrouw McGavock en ik vanmorgen hebben gezien.' Als vanzelf liet ze haar stem dalen voor het geval de kinderen boven stonden te luisteren. 'Het lijkt erop dat ze artillerie aan het opstellen zijn.'

De kolonel kneep zijn ogen samen. Hij liep de trap op. ‘Zou u de kinderen de rest van de middag binnen willen houden, miss Clouston? Zorg ervoor dat ze met hun aandacht bij hun les blijven.’

‘Natuurlijk, kolonel.’ Tempy en zij wisselden een blik.

Lizzie zag ervan af de roman uit Winders slaapkamer te halen en liep terug naar het lokaal. Ze gaf de kinderen opdracht hun grammaticaboek te pakken, waarna ze zich omdraaide om door het deels geopende raam naar buiten te kijken. Aan de voorkant van het huis zag ze echter niets ongewoons.

‘Hattie en Sallie, zoek bladzijde zeventien op. Winder, sla bladzijde acht op. Jullie kunnen vast gaan lezen terwijl ik jullie rekensommen nakijk.’

Lizzie was halverwege Hattie’s werk toen ze zich realiseerde al vijf minuten naar dezelfde som te hebben zitten staren. Ze leek zich niet te kunnen concentreren. Wat deden al die federale soldaten rond het huis van de familie Carter?

Een klop op de deur deed haar opschrikken. De deur ging open en mevrouw McGavock liep naar binnen. Lizzie ging staan. Bezoek van haar werkgeefster tijdens de lessen kwam niet vaak voor.

‘Gaat het wel goed, mevrouw McGavock?’

Maar aan de rimpels in het voorhoofd van de vrouw kon ze al zien dat het niet goed ging. Mevrouw McGavock begroette de kinderen, waarna ze Lizzie gebaarde met haar mee te lopen naar het balkon. Lizzie liep naar buiten en voor de tweede keer die dag voelde ze de moed haar in de schoenen zakken. In de verte, op nog geen drie kilometer afstand, bewoog een immense, bruingrijze zee gestaag hun kant op. Als een grote golf vanaf de oceaan deinde de ene rij mannen na de andere naar voren, al opgesteld in hun divisies, zo leek het, met de vaandels hoog in top. Lizzie’s hart ging er sneller van kloppen.

Ze keek naar het huis van de familie Carter, maar kon het huis vanaf het balkon aan de voorkant niet zien. ‘Ze kunnen het federale leger, dat hen staat op te wachten, vast en zeker zien.’

Mevrouw McGavock knikte ernstig. ‘De kolonel weet niet zeker wat er staat te gebeuren. Maar gisteren hoorde hij dat

de bruggen over de Harpeth vanwege de regenval niet overgestoken kunnen worden.'

'U denkt dus dat de federalen hebben geprobeerd die over te steken, maar dat dat niet gelukt is?'

'Ik weet niet goed wat ik moet denken, Lizzie.'

Lizzie keek haar kant op. Ze beschouwde Carrie McGavock als een dierbare vriendin, maar haar werkgeefster sprak haar zelden met haar voornaam aan. Lizzie keek op het horloge aan haar bloes. Halfvier.

Mevrouw McGavock draaide zich om. 'Ik zou graag willen dat u de kinderen meeneemt naar de keuken. Zet ze daar aan het werk en geef ze maar iets te eten.' Ze lachte flauwtjes. 'Iets lekkers zal helpen om ze bezig te houden.'

'Goed, mevrouw. Ik maak er meteen werk van.'

Omdat ze haar wilde geruststellen, probeerde Lizzie te blijven glimlachen. Jaren geleden had een wat bazige tante tegen haar moeder gezegd: *Lizzie is een rustig kind, Sena. Een lief ding, maar er lijkt geen lachje af te kunnen.* Lizzie had zich vaak afgevraagd of die uitspraak een zichzelf waarmakende voorspelling was geweest. Op dit moment kwam die in ieder geval uit. Ze liep terug het lokaal in en legde haar wijsvinger tegen haar lippen terwijl mevrouw McGavock rustig wegliep. 'Kinderen, ik wil graag dat jullie je boeken en leitjes meenemen. We gaan onze les vanmiddag in een bijzonder deel van het huis voortzetten.'

Winder sperde zijn ogen wijd open. 'In een geheime kamer?' fluisterde hij, terwijl zijn kin bij het opkijken iets naar beneden zakte. 'Zoals in die driehoek die u ons vanmorgen liet zien?'

'Nee, het is geen piramide. Het is ook geen geheime kamer. Maar het is wel een geheim waar we naartoe gaan.' Ze pakte haar spullen bijeen en maakte een gebaar. Om haar woorden kracht bij te zetten deed ze de deur langzaam open en keek eerst om het hoekje, waarna ze hen gebaarde haar zachtjes te volgen.

De meisjes giechelden tijdens het naar beneden lopen. Vervolgens liepen ze door de hal en de eetkamer. De dubbele deuren naar het kantoor stonden open. Door het raam zag Lizzie in de verte het zuidelijke leger optrekken.

‘Snel doorlopen,’ fluisterde ze en ze moedigde de kinderen aan haar voor te gaan op het stenen trapje naar de keuken.

‘Gaan we naar de keuken?’ vroeg Winder, duidelijk verbaasd.

Lizzie schudde haar hoofd. ‘Volg mij!’

Tempy keek op van haar plek bij de werktafel waar ze aan het kneden was. Ze moest de blik hebben gezien die Lizzie haar had toegeworpen, want de vrouw glimlachte slechts terwijl de kinderen langs haar heen liepen. Daarna, toen Lizzie een olielamp van het buffet pakte, trok ze haar wenkbrauwen op.

‘Nu dan, kinderen ...’ Lizzie knikte naar de provisiekast en zette een samenzweerderige stem op. ‘Weten jullie nog dat ik vertelde dat de kamers in de piramide geen raam hadden? Wij gaan in de provisiekast zitten en doen net alsof we in een piramide zijn.’

Hattie en Sallie keken elkaar grinnikend aan. Winder bleef echter stokstijf staan.

‘De laatste keer dat ik hier binnen ben geweest, heb ik straf gekregen, miss Clouston. Mama zei dat ik te veel van Tempy’s cakejes had gegeten. Het duurde een hele tijd voor ik er weer één mocht.’

Lizzie kreeg een warm gevoel vanbinnen toen ze aan die gebeurtenis dacht. Wat hield ze toch veel van deze jongen. ‘Deze keer mag het, Winder. Je moeder heeft toestemming gegeven om naar binnen te gaan, dat beloof ik je. Kom maar mee.’

Ze deed de deur open. Ze werden begroet door een heel aantal geuren – versgemalen meel en maaltijden, een keur aan specerijen van kaneel tot nootmuskaat en oregano, en daarbovenuit de zoete geur van gedroogde appels, perziken en peren. Tempy werkte altijd onvermoeibaar door wanneer het tijd was om het zomerfruit en de zomergroenten te bewaren. En ze was er zeer bedreven in om van die opgeslagen spullen culinaire hoogstandjes te maken.

Lizzie zette de olielamp op de stenen vloer. ‘Neem plaats, kinderen.’ Ze ging op een ton stroop zitten, terwijl haar gedachten alle kanten op schoten.

Sallie haalde ineens geschrokken adem. ‘Ik ben Clara verge-

ten! Mag ik haar alstublieft gaan halen?’

Hattie sprong op. ‘Ik ga met haar mee. We lijken dan op die ontdekkers over wie u vertelde!’

Lizzie stak haar hand op. ‘Ik zal Clara halen. Ondertussen wil ik graag dat jullie als drie ontdekkingsreizigers bespreken hoe het zou zijn om binnen in een piramide in een van die kamers te zitten. Jullie schrijven allemaal drie dingen op die je in die ruimte zou kunnen zien, voelen of ruiken. Wanneer ik terugkom, vertellen we elkaar wat er op onze lijstjes staat.’

De kinderen knikten, hoewel Sallie dat niet met overtuiging deed.

Lizzie pakte een blik dat achter haar stond. ‘En natuurlijk heeft elke ontdekkingsreiziger voeding nodig.’ Ze tilde het deksel eraf en hield hun de trommel voor.

‘Cakejes!’ gilte Winder en pakte er twee, om daarna te wachten en Lizzie aan te kijken, die goedkeurend knikte.

Na de meisjes van cakejes te hebben voorzien en ervoor te hebben gezorgd dat de kinderen aan de slag gingen, glipte ze de provisiekast uit en deed de deur achter zich dicht. Tempy stond voor het raam naar buiten te kijken.

‘Miss Clouston, u moet even komen kijken.’

Lizzie kwam naast haar staan en zag twee grote groepen geconfedereerde soldaten hun kant op komen. De bomen langs de slingerende oprijlaan onttrok de rest van de mannen aan hun zicht. ‘Ja, mevrouw McGavock en ik zagen ze eerder ook al, voor ik de kinderen mee naar beneden heb genomen. Ik wilde iets tegen je zeggen, maar dat ging niet. Niet in hun bijzijn.’

‘Wat is er aan de hand, miss? Waarom komt dat leger deze kant op?’

‘Dat weet ik niet. Maar van wat ik eerder heb gezien, hebben evenzoveel federale soldaten hun toevlucht gezocht bij het huis van de familie Carter.’

‘O, grote God, wees ons nabij,’ fluisterde Tempy.

Lizzie voegde er een stilzwijgend amen aan toe. ‘Ik moet snel naar boven om Sallie’s pop te halen. Zou je de kinderen in de gaten willen houden tot ik terug ben?’

‘Ja, miss. Natuurlijk.’

Lizzie haastte zich de trap op, snelde de eetkamer door en wilde de trap beklimmen.

‘Miss Clouston ...’

Toen ze zich omdraaide, zag ze mevrouw McGavock bij de voordeur staan, die op een kiertje openstond. Na een blik op het gezicht van de vrouw, ging Lizzie naast haar staan. ‘De kinderen zijn veilig, mevrouw. Ze zijn in de keuken bij Tempy, en ...’

Mevrouw McGavock deed de deur verder open. Lizzie viel ineens stil. Ondanks haar gevoelens over deze oorlog had de aanblik voor haar een betoverend effect op haar. Die enorme bruingrijze zee die ze eerder in de verte had gezien, kwam in eindeloos lange colonnes van wel drie kilometer breed hun kant op. De stilte van de middag werd alleen verbroken door de ritmische voetstappen van de soldaten en de trillers en het gekwetter van een boerenzwaluw. De meeste soldaten zagen er erg jong uit. Ze marcheerden opgewekt en met hun geweren in de aanslag over de akkers van Carnton en over het gras voor het huis, terwijl de warme najaarsdag bijna ten einde was.

Beter kijkend zag Lizzie dat sommigen helemaal geen geweer bij zich hadden. Het was algemeen bekend dat het zuidelijke leger minder goed was uitgerust dan de noordelijke tegenpartij, maar het had een ontvullend effect om in de wapens die sommige soldaten bij zich hadden het bewijs ervan te zien. Hooivorken, messen, pikhouwelen en zelfs spades. Het versterkte overigens de bijna tastbare durf en vastberadenheid die ze bij elke stap voorwaarts van de soldaten kon voelen.

‘Het machtige Tennesseeleger,’ zei mevrouw McGavock zacht, met een mengeling van trots en angst in haar stem. ‘Twintigduizend mannen, vertelde de kolonel me.’

Hoewel Lizzie onder de indruk was van wat ze zag en ze het gevoel van angst deelde, deelde ze niet het gevoel van trots. Ondanks alle redenen die als steun voor de Confederatie werden aangevoerd – autonomie van de staten, economische belangen, bescherming van huis en grond en de toekomst van gezinnen – leken die uiteindelijk toch allemaal terug te voeren tot de handhaving van de slavernij. En hoewel ze haar mening

hier in dit huis nog kenbaar moest maken, was ze het op dit punt eens met het noorden. Tegelijk wenste ze dat er geen oorlog voor nodig was om op dat punt overeenstemming te bereiken.

Carrie McGavock liep het bordes op, daalde de trap af en liep over het pad naar het hek. Lizzie volgde haar.

De keurige colonnes weken uiteen toen ze om het huis heen liepen, maar marcheerden al snel in rechte rijen richting de grote ingegraven federale troepenmacht, net ten zuiden van het huis van de familie Carter. In het voorbijgaan bestudeerde Lizzie de gezichten van de mannen. Sommigen straalden vastberadenheid uit, anderen maakten een matte en vermoeide indruk. Ineens hoorde ze muziek. Ergens vanuit het midden van de gelederen steeg het geliefde nummer 'Dixie' op. Ze zag het fanfarekorps voorbijmarcheren, terwijl de laatste zonnestralen in hun instrumenten weerkaatsten. Na 'Dixie' kwam 'Bonnie Blue Flag', en daarna 'The Girl I Left Behind Me'. De laatste twee liedjes leken veel te prikkelend en te frivool als begeleiding bij de aanval van een leger, toch hoorde ze een deel van de manschappen meezingen terwijl ze ...

Er klonk een verdwaald schot uit de optrekkende strijdkrachten. Mevrouw McGavock en zij draaiden zich beiden om en snelden terug naar het bordes. Bij de trap aangekomen hoorden ze iemand achter zich schreeuwen.

'Dames! Wacht, ik moet het huis confisqueren!'

Toen Lizzie zich omdraaide, zag ze een man het pad openen.

Mevrouw McGavock deed een stap naar voren, haar ogen half dichtknijpend. 'Dominee Markham? Bent u het?'

De man vertraagde zijn pas, terwijl er een blik vol ongeloof op zijn gezicht verscheen. 'Caroline Elizabeth Winder?' In zijn stem klonk ongeloof door. 'Zou de vrouw die voor mij staat dezelfde kunnen zijn als het meisje uit Louisiana dat ik heb gekend?'

Langzaam krulde er een lachje rond mevrouw McGavocks mond. 'Ze zijn één en dezelfde, dominee. Alleen is het nu mevrouw John McGavock. Degenen die het dichtst bij me staan, noemen me Carrie. Het is verscheidene jaren geleden dat ik

een meisje was. En dat onze wegen elkaar hebben gekruist.'

'Ja, dat klopt.' Hij keek naar de soldaten die nog steeds langs het huis stroomden. 'Verscheidene levens geleden, zo voelt het.'

Het tere begrip op mevrouw McGavocks gezicht maakte elke reactie overbodig. Hun aandacht werd getrokken door voetstappen achter hen. 'Dominee Markham,' ging mevrouw McGavock verder, 'sta mij toe mijn man aan u voor te stellen, kolonel John McGavock.'

Na de kennismaking werd het even stil. Lizzie voelde een subtiele verandering in de houding van de dominee.

'Kolonel McGavock, mevrouw McGavock, ik moet u vertellen dat uw huis is aangewezen als veldhospitaal voor de gewonden van Loring's Division. Namens generaal Hood en het machtige Tennesseeleger zijn we u dankbaar voor uw toewijding aan de Confederatie en aan uw medelandgenoten.' Plechtig stak hij zijn hand uit. Kolonel McGavock nam die aan en daarmee aanvaardde hij zonder enige aarzeling de confiscatie van zijn huis. Maar wat moest hij anders? Legers vroegen nooit. Zij namen. Zelfs wanneer het je eigen leger was.

'Dominee, ons huis is het uwe,' antwoordde de kolonel. 'We zullen alles zo goed mogelijk in gereedheid brengen in de tijd die we ...'

Ergens achter hen hoorden ze een kanon bulderen. De echo ervan dreunde door de vallei heen. Een hoge fluittoon zette de lucht op scherp en net toen Lizzie naar het huis van de familie Carter keek, deed een explosie de grond onder haar voeten schudden. Als vanzelf dook ze ineen. Al haar spieren spanden zich.

'Dames ...' De kolonel nam zowel haar als Carrie bij de arm. 'Snel naar binnen.'

Alsof die kanonslag een teken had gegeven, barstte in de verte het artillerievuur los. Halverwege de deur keek Lizzie om naar de dominee, maar ze zag dat hij al naar het hek rende. Ze was bijna binnen toen ze het hoorde ...

Een akelige kreet, onaardse oerklanken, als een spookachtig koor oprijzend uit de geconfedereerde soldaten. De lucht trilde ervan. Te midden van musketvuur klonk de kreet door

heel de vallei, met een rilling over haar ruggengraat tot gevolg. De rebellenkreet. Ze had erover gelezen, had mannen erover horen praten, maar zelf had ze die nog nooit gehoord.

Hoor je die kreet, dan blijft er geen greintje moed in je ruggengraat achter, had een man haar ooit verteld. Toen had ze er haar twijfels over gehad, maar nu geloofde ze hem. Hoe kon een vijand dat horen zonder te huiveren?

De kolonel en mevrouw McGavock op de voet volgend snelde ze naar de familiesalon om de akkers achter het huis te bekijken. Er stegen vuur en rook op uit de loopgravenlinie van de federalen, alsof ze de hel zelf hadden losgelaten op het naderende geconfedereerde leger. Mannen werden met tientallen tegelijk neergemaaid, nog voor ze hun geweer in de aanslag hadden. Toch drongen de rebellen verder naar voren. Maar het was een te groot terrein om over te steken. Het veld was te lang.

Lizzie drukte een hand tegen het venster, niet in staat om adem te halen. *Het is te ver. Keer om!* schreeuwde ze inwendig. Maar vanuit een diepgaande moed en sterke overtuiging die zij zelf nooit had gekend, rukten de mannen verder op. Ze stapten over gevallen broeders heen, voorover vallend om weer op de been te krabbelen. Oprukkend, steeds verder oprukkend om de federale borstwering te bereiken. De vallei werd gehuld in rook en vuur.

‘Carrie! Miss Clouston!’

Lizzie draaide zich om en zag de kolonel meubilair tegen de muur schuiven. Zijn vrouw snelde toe om hem te helpen.

‘Waar zijn de kinderen?’ vroeg hij.

‘In de keuken bij Tempy,’ antwoordde Lizzie.

Hij knikte. ‘We moeten voor zo veel mogelijk mannen plaatsmaken. Carrie, jij en miss Clouston gaan hier samen aan de slag. Ik ga naar boven en kijk wat ik daar kan doen.’

Lizzie pakte het ene uiteinde van een bank vast, mevrouw McGavock het andere, en samen zetten ze die tegen de muur. Vervolgens zetten ze een tafel en leunstoelen tegen een zijmuur, om daarna hetzelfde te doen in de ontvangtsalon. En ondertussen woedde er aan de andere kant van de muur een oorlog.

Ze snelden vervolgens naar de eetkamer, ruimden de tafel af die Tempy al voor het avondeten had gedekt en schoven die tegen het dressoir.

Zwaar ademend liepen ze naar het kantoor. Mevrouw McGavock liep meteen op de Griekse schommelstoel af. Lizzie begreep wat er in haar omging. De stoel was een geschenk van wijlen president Andrew Jackson aan de kolonel. Hij had die jaren geleden gekregen, en de stoel was hem erg dierbaar.

Lizzie pakte de stoel aan één kant vast. 'Waarom brengen we die niet naar de keuken? Dan kan de kolonel later beslissen wat hij ermee wil doen.'

'Goed idee.'

Ze slaagden erin de stoel naar beneden te tillen, maar de laatste bocht naar de keuken vormde een probleem. Tempy snelde toe om te helpen en met z'n drieën lukte het hen de keuken te bereiken. Lizzie zag de kinderen in de deuropening van de provisiekast staan. Wijd open ogen vol onzekerheid op het gezicht van de meisjes, nieuwsgierigheid op het gezicht van Winder.

'Winder zegt dat er buiten wordt gevochten,' zei Hattie, terwijl ze van haar moeder naar Lizzie keek.

'Ik heb dat alleen gezegd omdat het waar is!' antwoordde Winder, terwijl hij rechtstreeks naar een raam liep.

Lizzie hield hem tegen. 'Kinderen, jullie moeten nog iets langer in de provisiekast blijven.' Ze keek naar mevrouw McGavock, zich afvragend of ze haar hier beneden wilde of dat ze met haar naar boven moest gaan.

Mevrouw McGavock richtte haar blik op Tempy. 'Tempy, ik wil graag dat jij bij de kinderen blijft tot miss Clouston terugkomt. Wij hebben boven nog wat werk te verrichten. Maar ik stuur haar snel naar beneden,' voegde ze eraan toe. Haar stem klonk weer wat moederlijker, alsof ze de laatste opmerking omwille van de kinderen had uitgesproken.

Lizzie gaf alle drie haar leerlingen een kus op hun hoofd en leidde ze terug de provisiekast in. Vlak voordat ze de deur dichtdeed, wees ze met een knipoog naar de trommel met cakejes.

Boven pakte ze samen met mevrouw McGavock flink aan

om al het meubilair aan de kant te zetten en ruimte te maken voor wat er stond te gebeuren. Ergens tussen de kanonslagen en geweerschoten door hoorde ze de zwakke klanken van het geconfedereerde fanfarekorps.

Met haar handen op haar heupen bleef Carrie in de hal staan. 'Ik wenste dat we beter uitgerust waren om hen te helpen – dat we meer te bieden hadden op het gebied van medische goederen.'

Maar toen de voordeur openschoot en de dragers de gewonden binnendroegen, realiseerde Lizzie zich al snel dat niets hen had kunnen voorbereiden op datgene wat over die drempel kwam.

2

De dood was Lizzie niet onbekend, maar ze had nog nooit iemand zien sterven. Ze omvatte de bebloede wang van de jonge soldaat voor haar. Het was nog maar een kind, nog geen dertien jaar – nauwelijks half zo oud als zij. Bij zijn laatste, moeizame ademteug had ze het gevoel dat de hemel hem huiswaarts trok. En bij zijn laatste woorden, zo indringend gefluisterd, had ze haar hart in haar keel voelen kloppen. De geluiden van artillerievuur en de donderende kanonschoten deden de lucht om hen heen trillen. Het klonk – en voelde – alsof de wereld verging.

Ze keek weer naar het gelaat van de jongen dat geleidelijk aan steeds bleker werd. Terwijl haar hart brak, worstelde ze met zijn laatste woorden en wat ermee te doen. Misschien, als ze erachter kon komen waar hij ...

Vanuit de hal klonken er bevelen. Toen ze zich omdraaide, stroomden er meer dragers naar binnen met nog meer gewonden. Er lagen al heel veel gewonden in de ontvangstsalon, en ook al in het kantoor aan de andere kant van de hal. Hun gemjammer en gekreun gingen haar door merg en been.

Hoe bestond het dat deze mannen met zulke gebroken lichamen, verscheurd door artillerievuur en geweschoten, nog ademhaalden? Ze waren neergeschoten, neergesabeld en neergestoken met een bajonet. De meesten grepen naar hun zij en hun buik, anderen naar hun hoofd. Een van de mannen leunde kreunend naar voren, zijn arm stijf tegen zijn borst gedrukt. Toen ze wat beter keek, realiseerde Lizzie zich dat het aanhangsel dat hij vastklemde volledig afgescheurd was. Ze zette zich schrap. Ze viel niet snel flauw en werd ook niet snel licht in haar hoofd, maar nu moest ze zich toch aan een tafeltje vastgrijpen.

Er viel niet te ontsnappen aan de scherpe lucht van ver-